

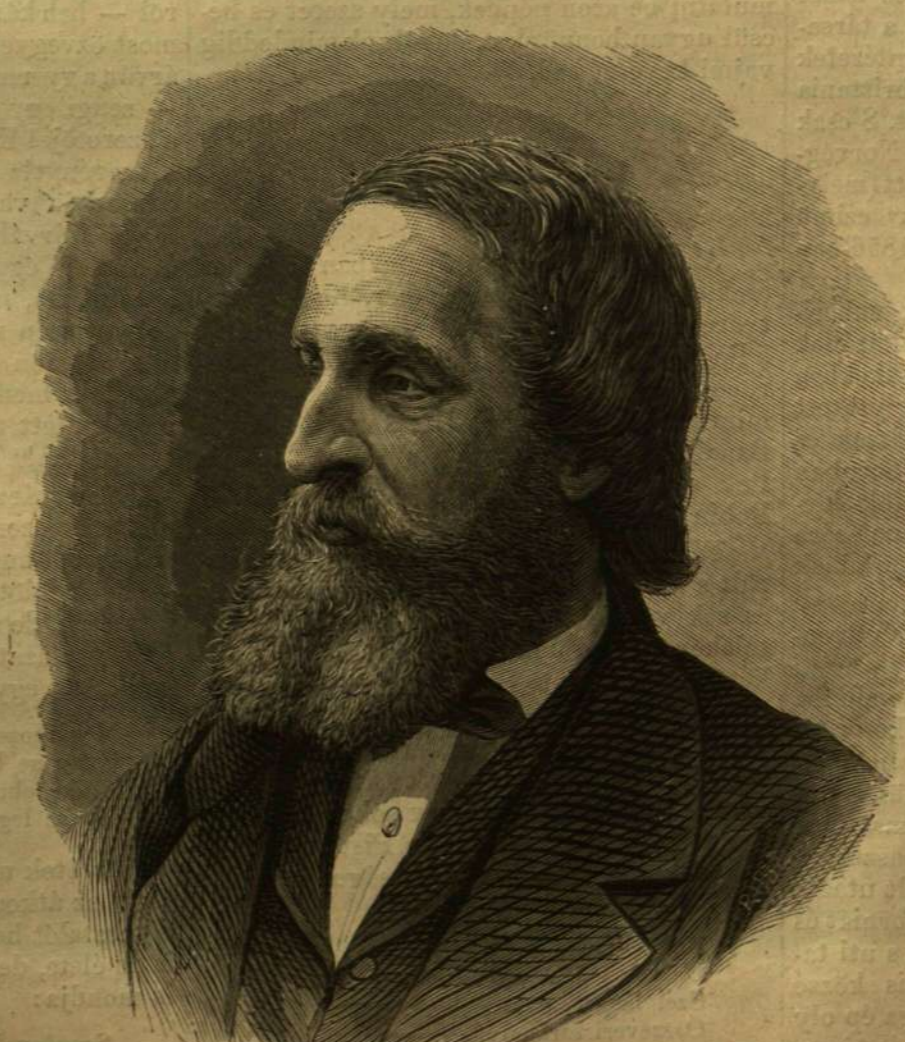
Buda-Pest, május 25-én 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Félévre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyszer hasábrótt petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromsori vagy többszöri ígatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-bivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegjél, külön ígatás után 30 kr.

Brace L. Károly.

Olvasóink kétségkívül érdekléltek olvasták lapunk márcziusi számaiban*) Brace Károly kalandjait; a magyar forradalom után bekövetkezett ostromállapotú időkben, a váradi börtönbe jutását, bosszantó kihallgatásait, szabadulását stb. Emlékeznek arra is, hogy a derék fiatal amerikai turista, magyarországi élményeit „Magyarország 1851-ben“ című könyvében írta le s hozzájárult e művével ahhoz, hogy hazánk akkori leveletett és jogfosztott állapota iránt a mivel külföld s különösen a hatalmas angol nemzet rokonszenve felköltessék. Hazánk és nemzetünk barátai, — s általában a szabadsági és alkotmányos törekvések minden őszinte barátja ezek közé tartozik, — több ízben adták már jelét annak, hogy bár névszerint idegenek vagyunk nekik, méltányolják törekvéseinket s részvétellel kísérik küzdelmeinket. A mivel nemzetek közötti solidaritás követeli is ezt tőlük; s a hazafiság, jól fölfogva, soha sem lehet oly szűkeklü, hogy más haza gyermekeit egészen idegeneknek vagy épen ellenségekként nevezze csak azért, mert más nyelven beszélnek s más államban és más törvények alatt élnek. A régi görög és római, magán kívül minden nemzetet az idegen és barbár név alatt foglalt be. De a keresztyén polgárisulás végcélja s legmagas szempontja: az emberiség érdekközösége. És mégis, csak a magunk s a mostani nemzetek által megért idökről szólván is, évtizedeken át voltunk oly állapotban, hogy különös hálával kellett vennünk, ha egy ide-

BRACE L. KÁROLY.

*) F. é. 11., 12., 13. sz. „Egy amerikai polgár Magyarországon 1851-ben.“

Nemzeti színház.

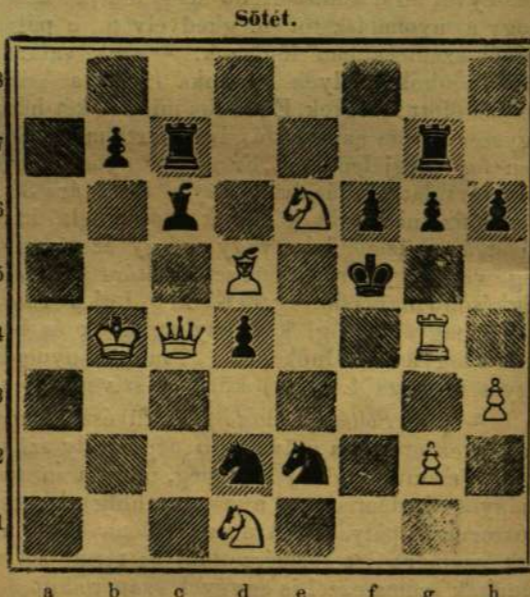
Péntek, máj. 9. „A tündérvilág.“ Színmű 5 felv. Irták Scribe és Legouvé; ford. Fele ti M. Szombat, máj. 10. Előszór: „A bolygó hollandi.“ Regényes opera 3 felv. Szövegét a zenéjét írta Wagner Rikárd. Vasárnap, máj. 11. „Két pisztoly.“ Népszínmű 2 felv. Irtá Saigligeti. Hétfő, 12. „Hunyadi László.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerzerette Erkel Ferencz. (Carina k. a. és Ellinger Jozefa k. a. fölléptek.) Kedd, 13. „A krakói barátok.“ Színmű 4 felv. Irtá Rákosi Jenő. Szerda, máj. 14. Előszór: „A fertály mágnások.“ Vigjáték 4 felv. Irtá Bereczik Árpád. Csütörtök, máj. 15. Másodsor: „A bolygó hollandi.“ Opera 3 felv. Irtá Wagner Rikárd.

Szerkesztői mondanivaló.

— B.-Csaba. P. S. Ugy lön. „Béke poraira a kósárban.“ — Pozsony. Válás után, némi reményeket kezdett éb-reszteni, bár formátlan még. De bezeg lerontotta azokat a „Kaland.“ Hallatlan primitív fölfogás kell hozzá: ilyen valamit le tudni írni aztán mily erkölcsei tanúság! „Boldog szerelomben el az ifjú kedves (12) pár.“ Hagyjon békét! — Csurgó. „Eleonór“ hoz. Kívánsága szerint szelid lesz a bírálat; de a legszelidebb is csak annyit mondhat, hogy ez a vers gyakorlatnak megjárja, de közölni még nem való. — Pola. F. N. D. Tévedés van a dologban, mert az illető Szegezen létele alatt sem hallhatott semmit, mint-hogy soha sem is volt Szegezen. Más lesz az a nagybátya. — Pest. Sz. L. Az „Ellenségeimhez“ című vára mint a „Hajnali álom“ is tehetségre mutatnak, de az egyik nagyon is világfájdalmas, a másikban meg izléstelen a hu-mor. Hanem az orthographia nagyon gyarló. Azon is segítni kell! — Hajnik. G. I. A népeleti rajz csakugyan szép; olyasmit értván is kérünk. Mai számunkból látja, hogy egyikéket is sorba jönek a dolgok. — Bereczik. P. T. Méltányos fölhasználásoknak mindig készséggel nyitunk tért, s a küldött levél közlését is csu-pán terjedelme s napi érdekű közlendők halmaza kösle-teti. Talán célszerű lesz addig is közölni az illekökel, hátha amugy is orvoslást nyer a sérelem.

SAKKJÁTEK.

703-ik sz. f. Bayer Konrádtól (Olmützben.)

Világos.

Világos indul s az ötödik lépésre mattot mond.

A 698-ik számú feladvány megfejtése.

(Jensen Th.-tól Rannban.)

- VII. Söt. 1. Hd7-e5; . . . . . Fd6-e5:(a) 2. Bel-e4. . . . . tetszés szerint 3. V mattot ad. (a)

- 1. . . . . Kd5-e5 2. Va8-c4 stb.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fulop József. — Miskolcon: Czenthe József. — Gelsen: Glesinger Zaig-mond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Aradon: Kovács Albert. — Debreczenben: Zagyva Imre. — Jásztiásten: Galambos László. — Saiget-Csapén: Mayer Károly. — Újfalu: Farkas Ferencz. — A pesti sakk-kör

TARTALOM.

Dr. Schlauch Lőrincz (arckép). — A vén lak. — A divatos nótákról. — Nagy vasuti szerencsétlenség Budapest mellett (képpel). — Az olvasásról. — Az üstökösök physi-kája. — Tanuljunk az erdélyi szászoktól. — Ázsia Török-oroszországból. L. II. — A föld alatt (képpel). — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Köz-intézetek, egy-letek. — Mi újság? Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

egész seregben, teljes díszben s bemutatásokat az angol hercegek a kaszinó ablakából fogadták. A tizoltók menete, a mint lámpákkal, szövevényekkel vonultak, igazán nagyszerű látvány volt. — Körülbelül 11 órakor aztán az „Európa“ szálló-dába mentek, melynek termében táncmulatság volt egyike a legvidorabbnak. A két herceg reggeli 5 óráig táncolt a szép hölgyekkel. Szerdán reggel 10 órakor utaztak el a magas angol vendégek, s még a búcsú is Berkes bandája szép ze-neje mellett történt. Szép emléket vittek magukkal a hercegek, a mint mondták, de szép emléket is hagytak maguk után; egyszerű, természetes fesze-telen modorukkal egészen meghódították a fő-város közönségét. Az angol trónörökös megígérte, hogy jövő ősszel Pestre jó s részt fog venni a rokavadászatokban. A mostani látogatás után reméljük, hogy ismét jól fog mutatni bazánkban, s azért bátran mondhatjuk neki: „Hozza isten!“

— (Mill Stuart János) a világhírű angol bölcész, nemzetgazda és államférfi a múlt héten meghalt Franciaországban Avignonban. Ritkán volt még nagy író, a ki iránt a tisztelt oly teljes mérvben egyesült volna a szeretettel, mint ezt írta nemzetegyesítője. Az egy nevezett pozitív philosphia minden esetre a mostani legnagyobb alakját vesztette benne. Arcképét és élettrajzát a mult augusztus hó végén közölte lapunk oly ki-merítően ismertetője és jellemezve a nagy férfit, hogy ily rövid idő óta alig adhatánk hozzá valami újat, de ismétéljük, hogy Mill elvesztésében az angol nemzet, irodalom és tudomány akkora ala-kot veszített, a kinek halála az egész emberi nem-nek vesztesége.

— (Sztankovánszky Imre arcképe) Szegzár-don Tolnamegye gyűléstermében a napokban lep-lezte le a megyei bizottság. Az elhunyt főispán emlékére Bartal György tartott nagyhatású dícs-beszédet.

** (A pesti népszínház) hermina-téri telkét a kormány 500 ezer forintért az operaház számára akárja átvenni, a népszínház számára pedig a József-városban jelölt ki oly telket, mely 154,000 frtért megvehető. A népszínházi bizottság a jözsef-városi messze eső telket a király-utczai Valero-ház telkének megvételét ajánlja, s ha a kor-mány is elfogadja e véleményét: akkor a dalszínház a Hermina-téren, a népszínház pedig a király-ut-czában fog épülni.

** (A krisztina-városi szinkörben) máj. 11-dikén kezdé meg Fehérváry jól szervezett társulata az előadásokat. Van több jó tagja, nagy mellék személyzet s erős karszemélyzet. E mellett még osinó kiállításal, gondos rendezéssel, szép jel-mezekkel s összevágó előadással találkoznak. Fe-hérváry négy jótékonycélú előadással köszöntött be, de az esős, hideg idő miatt még eddig a budai szinkört kevesen látogatják! Az eddig lefolyt négy jótékonycélú előadás következő volt: május 11-én „Mátyás diák“, az izraelita nöegylet, 12-én „A boissai boszorkány“, a honvédmeház, 13-án „IV. László“, az iróisegélyegylet s 14-én „A Gerolsteini nagyhercegznő“ a népszínház javára. — Miklósi, istványtéri színházán kívül, nemsokára a városliget-ben épített szinkörben is megkezdí előadásait. Kőbányán szintén működik szintársulat, s így ma-holnap a nemzeti színház mellett még négy he-lyen lesznek magyar szinelőadások a főváros te-rületén.

** (Királyi ajándékot) adott egy egyszerű amerikai polgár a tudományak. John Andersen, gazdag newyorki dohánykereskedő, t. i. Agassiz tervének kivételére Penikese szigetét ajándékozta egy természetrajzi tanári szeminarium számára. Eddig a sziget nyári tartózkodási helye volt, de a tudomány érdekében fölládozta azt. Azonban Andersen ezel nem elégedett meg, hanem 50,000 font sterlinget tett le alapítványul az iskola ré-szére. Penikese Massachusetts államtól délre feks-zik és igen alkalmas a nevezett célra. A sziget

körülbelül 100 ezer fontot ér és így Andersen ajándéka 150,000 font sterlinggel vagyis 1.500,000 forinttal fölér.

† (Halálhíradások.) Gr. Pálffy József, a 40-es években a felső-tábla ellenzékének egyik vezér-tagja, a ki később bátyja gr. Pálffy Mór budai ka-tonai helytartó ellen képezett szóval ellenzékét — e hó 7-én Pesten 63 éves korában meghalt. — A bécsi tébolydában néhány nap előtt hunyt el Ho-lovics Boldisár, ki egykor Pestváros egyik legje-leseb tanácsnoka, bírása s oly elismert jogtudós volt, hogy az országbírói értekezletnek is legvé-kenyebb tagjai közé tartozott. — Várady Gusztáv ügyvéd e hó 2-án hunyt el Beregszászon. Évek előtt a pesti lapok, s köztük lapunk is, több sike-rült kötetményt közöltek tőle, s verses művei egy önálló kötetben is megjelentek. A jogi pályára lép-vén azonban, az irodalom terén működni megszűnt. 37 éves korában hunyt el, s özvegyet s egy kis árvát hagyott maga után. — Gyulán május 9-én hunyt el a 62 éves Erkel N. János ügyvéd s ura-dalmi igazgató, a zeneköltő Erkel Ferencz test-vére. — Gr. Széchenyi Imre anyja: gr. Szé-chenyi Lajosné, szül. Wurmbrand Franciska grófnő 77-ik évében meghalt s mult héten temették el a nagy-czenki sírban. — Gr. Majláth Antal, ki még a napokban a delegációban elnökölt, máj. 14-én Bécsben 72 éves korában meg-halt. A boldogult 30 éves korában már alkancellár volt, 1839-től 1844-ig kancellár. 48—49-ben azon országos küldöttség tagja volt, mely Win-dischgrützel a békeföltételek fölötti alku-dozásokra küldetett ki. — Kolozsvárt Pap Joa-chim, a „Magyar Polgár“ szerkesztőjének édes atyja, szorgalmas, munkás polgár, meghalt. — Kovács Áron, maros-vásárhelyi református lelkész, agyszélhűdés folytán 50 éves korában elhunyt. — Dobó László temesmegyei aljogyzó édes anyja el-hunyt.

—x— Az „Anker“ élet-és járadék-biztosító-társaság.

Ezen hó 5-én tartott meg e társaság 14. közgyűlése gróf Zichy Ödön elnökelete alatt; az 1872-ki üzleti év zár-latától Bodari igazgató által előterjesztett jelentésből azt látjuk, hogy az üzletek tetemes lendület vettek. A különféle biztosítási osztályokban 12 1/2 milliót meghaladó biztosított vagy aláírt tőkével 7343 kötvény lett kiállítva, ugy hogy 3.2 millió forint összegre és 1155 frt járadékra menő leszámolt vagy lejárt 2834 kötvény levo-nása után 9.23 millió forinttal és 17,217 frt járadékkal 4509 kötvény-össz-növekedé marad.

Az összes üzletállomány 1872. december 31-én 94,328 kötvényt mutatott fel 103 665,562 frt 55 kr. tőkével és 73,557 frt évjáradékkal; ebből kiemelendő 13,092 kötvény haláleseti biztosításokra 25.23 millió forint tőkével, 27,177 társulási kötvény 25.23 millió tőkével és 839 viszontbizo-títási kötvény 974,919 frt tőkével. Hasonló arányban jelen-tékeny növekedésben részesültek a díjbevételek és betétek; ezek 2,900,037 frt 59 krra mentek és a mult éveket több mint 400,000 frttal meghaladták.

A halálesetre nyereséményrésztellel biztosítottak részére az öt évi időszakra 1867-től 1871-ig 20% nyeresémény-juta-lék esik.

Az idén is a folyó év összes költségei és tőzsedíjai törlesztve lettek, és miután az összes alapítási költségek és az előre fizetett tőzsedíjak és más a jövő üzletév terhére eső előfizetések már a mult évben törlesztettek, a mérleg cselekvő tételei közé semmi tőzsedíjak nem foglaltatnak.

Az üzletforgalom 84.3 millió forintra megy, a Lombard-üzlet 37.37 millió forintra eredményezett. A jelzálogi köl-csön 1.21 millió forintra ment, a váltószámlatolás 2.16 mil-liót hozott forgalomba; a pénztár-forgalom 54.26 millió forintot tett.

Az összes biztosítási alapok javadalmazása után, me-lyek 5.21 millióra rúgnak, halálesetek biztosításánál a mult évhez képest 581,425 frt levén a gyarapodás, a nyeresémény tesz, az összes kiadások törlesztése s ezenkívül ingatlanok birtoklásában 44,313 frt 82 krnyi összeg tisztázása után 305,887 frt 5 krt, mely a kamatok levoná-a után a cselekvő tőkéért, a külön tartalékért, és a tartalékalapra és részlet-illetékekre eső jutalékok leszámolása után, mint a mult évben, 85,000 frttal — azaz: részvényenkint 170 frttal — mint föllosztalék fog elosztásra kerülni; 86,000 frt a külön tartalékalapba tététt és 1587 frt 5 kr. az új számlá-ra iratott át. A különféle nyeresémény-tartalékok tesznek 780,640 frt 81 krt, és a mult évhez képest, — akkor 617,201 frt 73 krt tévén, — most 163,439 frt 8 krral szaporodtak.

Lapunk mai hirdetésményi rovataiban van lenyomva az „Anker“ mérleg-számlája, és a fentebbi számok az intézet mindinkább gyarapodó virágzó állapotáról tanuskodnak.

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for dates (Május, Jár. Ro.), days of the week, and religious events (Katholikus és protestans naptár, Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára). Includes dates like 1. Vasár, 2. Hétfő, 3. Kedd, etc., and events like E 5 Rogate, 6 G 4 Hioh, 7 Sz. ker. felt., 8 Janos hitt., 9 Izaiás, 10 Simeon, 11 Május vért, 12 Epiphan.

lenül aludtak el, annál inkább, mert maga Brace, pénzkérdés az ügyet tenni nem akarván, maga részéről minden követeléstől elállott.

1852-ben hazájába visszatérve, európai utjának tapasztalatait kezdé felhasználni. Rokonszerve hazánknak adta az elsősegélyt, s még azon évben közrebocsátá említett munkáját: „Magyarország 1851-ben“, mely a legalaposabb — s egyszerűleg legrokonoszevőbb — s a mit rólunk az amerikai sajtó adott; és azonkívül meetingekben, hírlapokban, szóval és tollal, védője lón a magyar ügynek s hazánk érdekeinek. — 1853-ban adta ki második s szintén nagy figyelmet ébresztett művét: „Home-life in Germany“ („Házias élet Németországban“) cím alatt.

A jótékony egyletek s kivált a szegénygyermek-ügy bírván legelőkelőbb rokonszenvét, e valóban keresztényi munkatérén egész sorát hozá létre a nemes és emberies vállalkozásoknak s működésére e téren a mily áldásos volt, úgy felül áll minden dicséreten. Már 1853-ban „Gyermek-segélyező egylet“ alapított, mely azóta, husz év alatt, nemcsak Amerika, hanem az egész keresztény polgárisult világ egyik legnagyobb szerű jótékony egyletévé nőtte ki magát. Husz évi főnállása alatt 28,617 gyermek nyert, közvetlen az egylet segélye által otthont, családi tűzhelyt, kenyéradó foglalkozást, leginkább a nyugati államok farmerjeinél helyezve el az árva gyermekeket. Az egylet husz ipar-iskolájában folyvást naponként több mint 3000 kis utcaagyerek, a nélkül hogy csavargóvá válnak, fiú és leány nyert oktatást, ruházatot, élelmezést. A város különböző részeiben öt lodging-house (szállás) minden este 400 oly gyermeket lát el vacsorával és éji szállással, kinek különben az utcán kellene éhen lefeledni. S mind ezekre a „Gyermek-segélyező egylet“ főnállása óta nem kevesebb, mint 1 és 1/2 millió dollárt (harmadfél millió forintot) fordított. Ime, a magán jótékonyág mérve Amerikában, az államsegély igénybevétele nélkül!

1855-ben a koldus-gyermekek iskoláinak újabb tanulmányozása végett Brace ismét átfűtt Európába, jelesen Angliába, a társadalmi jótékonyág s magán nevelőintézetek ősföldére; és meglátogatta Nagybritannia csaknem minden ilyen mű intézetét. S csak miután még kontinensünk északán, Norvég- és Svédországban is nagyobb utat tett (melyről tapasztalatait „The north-folk“ című művében adta közre), tért vissza 1856-ban Amerikába.

A következő években egy másik emberiségi ügy: a rabszolgák felszabadításának ügye foglalkoztatta; s hírlapi cikkekben rendszeres és nagyhatású izgatást folytatott a felszabadítás érdekében; míg az Észak és Dél közt épen e miatt kitört háboruban azok közé tartozott, kik minden erejük, idejük s tehetségüket a sebesültek ápolására és a polgárháboru irtózatossá nyomorainak enyhítésére fordították.

1865-ben mint a „Reformatory Convention“, 1867-ben ismét mint a „Fegyintézet nemzetközi gyűlés“ tagja utazott Londonba New-Yorkból küldetve; mert jótékony és háladási egylet, vállalat, intézet nem lehetett el az ő közreműködése nélkül. S mikor küldetését befejezte, az alkalmat még egy-egy körutra is felhasználta, tapasztalatgyűjtés céljából. Így 65-ben Tirólt utazta meg, gyalog; 67-ben odahaza Kaliforniát és a Csendes-tenger partjait járta be; s uti tapasztalatait mindig irodalmilag is közzé tette. Általában irodalmi munkássága ép oly nagy mérvű, mint a jótékonyági és társadalmi. A már említettek kivül még ide soroljuk kitűnő tanulmányát „A darwinis-

musról Németországban“ az „Északamerikai szemlé“ben — és legnagyobb művét „Az ó-világ népfajai“, mely hosszabb tanulmányok és kutatások gyümölcse, s amerikai kiadásával csaknem egyidejűleg, de más cím alatt („Ethnologiai kézikönyv“) Londonban is megjelent és nagy elismerést nyert.

Két utolsó műve ismét emberiségi tartalma s nagy társadalmi érdekű. Egyik az 1867-diki londoni fegyintézet gyűlésen tartott s ott köztetszésben részesült fölvétele: „Módszerek a bűn terjedésének az ifjak közt megállítására;“ s a legújabb, mely csak a múlt évben jelent meg: „New-York vesztélyes osztályai“, mely általánosan legkikerültebb művének tartatik; saját tapasztalatai észlelései nyomán írja le az amerikai főváros alsóbb s nyomorult osztályainak életét, sorsát erkölcsi és anyagi süllyedéstől való megmentésök módjait; a társadalom legelőkelőbb sebei egyikére tevén ép oly bátor, mint gyöngéd és szeretetteljes kezét.

Husz évi távollét után a múlt év nyarán ismét fölkereste hazánkat Brace, s ezuttal Erdélyt is beutazta, mindenütt a legszívesb vendégszeretettel találkozával. Levelei, melyeket egy angol lapban közöl s melyekben élénken festi benyomásait és élményeit, részletes és hiú leírásokat tartalmaznak hazai állapotainkról, különösen érdekesek egy erdélyi főúri háznál való fogadtatásáról, a családdal folytatott eszmecsereiről, a falusi — magyar és oláh paraszt-házakban tett látogatásairól irt szellemű és élénk tudósításai. Hazánkról s a magyarokról mindennél nagyobb szeretettel és rokonszenvvel beszél; a haladás, melyet husz év óta minden téren tapasztal nálunk, egészen meglepte, bár a visszanyert önkormányzat természetes következményének tartja azt. Szándéka, hogy ez újabb tapasztalatait egy „Magyarország 1872-ben“ című munkában bocsássa közre.

Brace Károlyban hazánk igaz, őszinte barátot bir, ki nemzetiségünk és intézményeinkért lelkesül, s föladatavá tevő hazánkat távol, az Oceánon tuligaz világitásban mutatni be azon népnek, mely szeret és becsül ugyan bennünket, de rólunk mindeddig vajmi keveset tud.

L. P.

A divatos nótákról.

(Vége.)

Az ötvenes évek folyamában egyszer csak azt vette észre az ember, hogy a betyáréletből minden hazafias érdem kimaradt s Bogár Imre és a hozzá hasonló egyszerűen csak olyan szegény legények voltak, mint a régebbi világban Beeskerek, Angyal Bandi, Zöld Marcsi, Piros Pista, Liliom Peti s még egész sora e modern magyar Robin Hoodoknak.

Fábián Pista nótája a Tiszántulról került s úgy terjedt el az országban szerteszét és sok változatban énekelték a különböző tájakon. Arany János már 1851-ben közölt két dalt (a Vahot Imre által szerkesztett „Remény“ című folyóiratban), melyeket maga Fábián Pista készített. A Dunántul öt-hat évvel később ismét fölfrissült e dal, de úgy emlékszem rá, hogy sokban eltért a más tájakon divatos Fábián Pista nótáktól. Többek közt e nagyon sajátosság verse is kedvelt volt a mi tájunkon:

Nagy-Váradon van egy akasztófa,
De sok legény fityegett már róla;
Szél lengeti gyolcs ingét, gatyáját,
Összeveri sarkantyús csizmáját.

Különbben a ki a népdalok tanulmányozásával foglalkozik, vehette észre, hogy a

nép költészetében vannak olyan, ugynevezett *közhelyek*, melyek minden elbeszélő versbe bele illelnek s aztán a nép csakugyan használja is mindenütt, a hová csak oda illelnek. A betyár-nótákban, a temetésnél csaknem minden lépten-nyomon megtalálható kifejezés ez: „Húzd meg rája azt a harmas harangot“, vagy ez a két sor, mely a székely balladákban is gyakori, s Fábián Pista nótájában is megvan:

Eletemetnek a mezei vadak,
El is énekelnek a madarak.

Ilyen „közhely“ gyanánt használják ezt a versszakot is, mely, jól emlékszem, három-négy olyan dalknak is szolgált nyitányul, a melyben a fölakasztott, vagy börtönben meghalt, vagy meggyilkolt legény története volt előadva.

Sándor Juli ablakába,
Kinyilt a rózsza magába;
Kétféle hajlott az ága,
Bali Gyuri sirhalmára.

E versszak után kezdődött meg maga a tulajdonképeni cselekmény, vagy a történet elbeszélése, melyhez az első szak csak mintegy az alaphangot adta meg. Van ennek még egy változata; mikor a szegény, szerető nélkül maradt leány árvaságával akarja a nóta rokonszenvünket alegény sorsa iránt fölkelteni, s akkor így hangzik:

Sándor Juli ablakába,
Kinyilt a rózsza magába,
A böjti szél hajtogatta,
De nincs a ki leszakajtsa.

A mit Széchenyi István oly megdöbbentően mondott: „oly kevesen vagyunk magyarok, hogy még az apagyilkosnak is meg kellene kegyelmezni“: azt a népdalok szélesebb alapon, egész kozmopolitai egyetemes-séggel fejezik ki. Minden betyár halála kár, mert ember vész el benne s egyik vagy másik embertársunknak vesztesége van halálában: ezt fejezi ki a betyár-nóták alaphangja. „Beh kár volt érte — mondja a dal egy-egy meglőtt, vagy fölakasztott ember-ről — beh kár volt érte, hogyan marad már most özvegyen a felesége, hogyan maradnak árva a gyermekei!“ „Meg kellett neki halni — zengi egy másik — pedig hogy szerette a szeretője! Ki vigasztalja már most meg azt a szegényt!“ Némelyik betyár-nóta özvegy édesanyja van; „hogyan marad az szegény-magára, árva les az, mint a koldus árva!“ S ha már egyéb rokonszenygerjesztő nincs a sorsában, megsiratja a nóta azért, hogy „olyan szép volt, olyan nyalka volt, mekkora földön nem volt párja, hogy szerették a menyecskék, a leányok és mégis meg kellett neki halni fiatalon, siratlatlan, temetetlen!“

A betyár-anya és kedvese csaknem mindig nagy szerepet játszik élete folyásában. Néha védő angyalként állnak — hite szerint — fejük fölött, néha az intő, feddő szerepét játszzsák, de akad egy-egy édes anya, a ki háza gyalázatát, rablóvá lett fiát meg is tagadja; sőt egy nóta így szól:

Megátkozott engem az édes anyám,
Hogy ne legyen se országom se hazám;
Tüskebokor legyen az én szállásom,
Ott se legyen sokáig maradásom!

Az átok nagyon sokszor hathatós, megfogja az átkozottat, de azért talál költőileg vigasztalót helyzetében, mert ha nyomorult is az élete, de szép, — mint e másik versszak is mondja:

Szegény legény bujdosik az erdőbe,
Azt se tudja mikor jut ki belőle;
Nyárfalevél derekálja, párnája,
Gyöngyharmat a takaródzó dunnája.

A szeretők közt egyaránt van hü és hü-telen; van a ki elárulja, de van a ki megemelti kedvesét; némelyik egyenesen halálra adja, másik pedig a tömlőz fenekéről is hazá várja nyalka kedves babáját s egész világ ellenére hozzá megy. Ezt énekl a következő nóta is:

Árok, árok, de mély árokba estem,
A székszárdi mély tömlőzbe beestem.
Meg sem haltam már el vagyok temetve,
A rózsámmal is el vagyok feledve.

Árok, árok, de mély árokba estem,
Kedves rózsám jutok-e még eszedben?
— Annyiszor jutsz kedves rózsám eszembe,
Valahány óra van egy esztendőbe.

Haza mék én édes rózsám, haza még,
Félsz-e tőlem ha hozzátok oda mék?
— Gyere haza édes rózsám, nem félek,
Világ előtt védél gyűrűt cserélek.

Az ötvenes évek végén egyidőre elnémultak a betyár-nóták. Hazafias, néha katonás hangok csendültek meg a dalokban, melyekben a remény megújulása érzett, sőt egy-egy forradalmias szellemű dal is előkerült a sok fölújított hazafias dal között. A legénységnek valami odadára, mintha csak megjött volna a katonasághoz régi kedve, mert az utonc egészen más szemeket vetett Olaszország felé, hol az új szabadság elemei forrongtak s a magyar katonaság, mint egy és ugyanazon közös ellenség rabja, az olaszok által mindkét nem részéről szives fogadtatásban részesült. A katoná mikor elindult, eldalolta a nótáját:

Isten hozzád lyányka, édes mátká,
Tűz koszorút csakóm oldalára;
Csak segítsen isten győzelemre,
Nászvirágul teszem a fejedre!

Csak hogy a győzelmet nem azalatt a zászló alatt ohajtotta és remélte kivívni, a mely alá kényszerítve esküdt, hanem épen az ellen.

Az Olaszországba induló legény valamennyi mind Garibaldihoz kívánczolt és nehezen volt még valaha idegen nemzet fia olyan népszerű Magyarországon, mint e derék lángelkű szabadsághős, e tisztá hazafias érzelmű és vakmerő kalandor: Garibaldi. Két-három esztendőn át többet foglalkozott vele a magyar nép képzelete, mint bármelyik magyar menekülte, kik mellette, még magát Kossuthot is oda számítva, mind másodrangan állnak az akkori népdalokban. A Garibaldi-nóták egész özöne árasztott el minden tájkot, minden vidéket s ha többet nem tudtak is róla a kunyhók lakosai: annyit mindenki tudott, hogy a szabadságot ő tőle kell várni.

Nehéz a madárnak a telet kiállni,
Nehéz a magyaroknak, a szegény magyaroknak
Garibaldi várni!

Így énekelte a nép a korábbi Kossuth-nótát, néha meg egy nótába foglalta a kettőt s még egy-két nevet azok közül, melyekhez az olasz szabadságnak emléke és a magyar szabadulásnak reménye volt csatolva. Így ebben a mindenki által jól ismert versben:

Szennyes az én ingem,
Szennyes a gatyám is;
Majd hoz Kossuth tisztát,
Tűr Pista meg puskát.
Éljen Garibaldi!

A menekülteket még a tengeren is kíséri a nép képzelete az olasz háboru idején s az előbbi nóta így halad tovább:

Csendes ma a tenger,
Még csak habot sem ver;
A menekülteknek
Baldog utjok lézen.
Kossuth Lajos éljen!

A régi, jól ismert s készen álló dallamok mintegy maguk ajánlkoztak, hogy mind-egyikre készüljön egy-egy Garibaldi-nóta s a régi nóták szövege is akárhányszor átido-mult az olasz hős dicsőítésére, kit egészen alföldies magyar eszményképpé alakított át a népi múzsa:

Garibaldi csárdás kis kalapja,
Nemzeti pántlika lobog rajta,
Nemzeti pántlika lobog rajta,
Garibaldi úgy megy a táborba.

Letört a bécsi torony gombja,
Ihaték a Garibaldi lova;
Gyere rózsám meríts neki vizet,
Garibaldi a csatába siet.

Garibaldi lova kipnevolva,
Garibaldi úgy megy a táborba,
A csatába vigan paripázik,
A halállal csak úgy figurázik!

De mikor 1859 és 1860. forduló telén, a villafrancai béke megkötése után az olasz ügyek egy időre megállottak és megcsendesedtek, a magyar népdal is alább hagyott a mohó vágyakkal, s a menekültek és Garibaldi érkezésének határidejét hátrább tolvá, a következő tavaszra tűzte ki, mint ez a dunántuli nóta is kifejezi.

Garibaldi csak azt irta levélbe,
Hogy menjek el a grániczra elébe;
Nem mehetek, mert még hideg az idő,
Majd tavaszra ha kizöldül a mező.

Nem sokára ezután a hazai alkotmányos mozgalmak és a „kis magyar világ“ az 1861-diki országgyűlésre való választások s a megyei és községi tisztjuttatások vették igénybe a nép figyelmét s még egy-egy változatban került elő valamelyik Garibaldi-nóta a magyar szabadságról, magyar ruháról szóló, s a német-, finn-, trafik-szidó dalok mellett. A mint „kiütött a szabadság“ — a hogy a nép humora a rövid alkotmányos élettel járó zavarokat jellemezte: — Garibaldi-gesztint magyar hős lenni, de a „kis magyar világ“ sem a nép névtelen dalkaitól, sem az irodalom honzongó frázisgyáraiból nem adott egy olyan dalt sem, a mely a nép fölfogása szerint oly talpraesetten fejezte volna ki ez egy év életét, hogy a dal hangjai szívünket mélyebben érintették volna s akkordjai maig is fillinkben csengenek.

Ez egy évi alkotmányos állapotnak s a megyei törvényhatóságok helyreállításának némi nyomára csak egy korábbi nóta átváltoztatásában emlékszem. Az ötvenes évek alatt az „icza-cza“ féle nóták dallamára ezt a versszakot is dalolni szoktuk:

Én vagyok a kunsági fi,
Nem parancsol nekem senki, — icza-cza.
Sem a bíró, sem nótárus,
Sem a zandár komiszárus, — icza-cza.

S a mint „a szabadság kiütött“, egy egészen más dallamra rögtön előkerült ez az elhagyott nóta a következő változatban:

Én vagyok a kunsági fi,
Nem parancsol nekem senki,
Sem a Jászság, sem a Kunság,
Sem az alföldi bíróság.

E nagyon kedvelt betyáros hangon aztán csakhamar lett alkalma a népdal műzsájának egy lépéssel tovább is menni, mert Dunán innen, Dunán tul egymásután állottak elő a délcegnél délcegebb betyárlegények, a kik vagy hőstetteikkel, vagy szomorú sorsukkal elég bő anyagot nyujtot-tak a nép költői képzeletének.

Az időközben elment mexikói önkéntesekre mit sem adva,*) fölkapta a nóta egy-

*) A nevelésügyi toborzás, mely néhány ringy-rongy utcaizavargót szedett össze az ország különféle tájain a mexikói vállalat számára, csakis egyetlen egy nótában

másután Bogár Imre és Patkó nevét, kikhez a tiszai tájakon mások, a Dunántul pedig még Juhász Andris csatlakoztak dalra méltó tárgyak gyanánt. A régebbi szép dalokhoz fogható azonban nem igen állottak elő s Patkóról csak az az egy szójátékos nóta lett közkeletű, a melyben a koresmárosnénak egy talányban a következő kérdést veti föl maga a rabló: „Látott-e már egy lovon hét patkót?“ s ezt a csodálkozó menyecskének úgy fejté meg, hogy négy a lova lábára, kettő meg a csizmájára van verve, a hetedik pedig maga a legény.

Bogár Imre nótája a legszebb nóta ebből az időből s a Kisfaludy-társaság mult évi „Népköltési gyűjtemény“ ének ez az egyik legszebb darabja. Zavaros a Tisza — mondja a dal — nem akar higgadni, pedig az a híres Bogár Imre át akar rajta menni, lovat lopni, pénzt csinálni, hogy bölcsőt vegyen, mert a híres Duli Marcsát el akarja venni. Hanem a mint egy koresmáros mulat, elfogják s felakasztják. Ez a renes, százszor elkoptatott tárgy újra szép alakot öltött s a végső versszakban előforduló hasonlat egyszerűsége az erkölcsi igazságnak is eleget tesz, midőn kimondja, hogy minő aljas hire maradt a szegény Bogár Imrének.

Kiapadt a Tisza,
Csak a sara maradt.
Meghalt szegény Bogár Imre,
Csak a hire maradt.

Szintén szép nóta kelt szárnyra a Patkó nyomaiba lépett Juhász Andrisról, mely azonban alig terjedt el Somogyvármegyében, máris meghozták a lapok a hirt, hogy Juhász Andris agyon lötték az üldöző pandurok. A dal megmaradt bucsuztató és sirirat gyanánt.

Erdő, erdő ne hullasd el leveled,
Juhász Andris tanyája van tebened.
Patak tükre légy a szolgálójára,
Hadd mossa ki gyölcs gatyáját tisztára.

A nyiresi csárdáját nyitva áll,
Felette egy fehér galamb szálldogál;
Repül galamb, vidd hírlit a betyárnak,
Térjen erre, rózságyon meghálhat.

Dráva malma ki van kötve a partra,
A jágerok puskája nem fog rajta,
A hány golyót lő a pandúr feléje,
Elteszi azt mind szépen a zsebébe.

Csillagos ég ne felhőz éjszakára,
Ragyogj inkább mindenütt az utjára;
Hadd jöjjön, egy esőka hívja babája,
Mégóvja tán s mehet aztán
Hét vármege utána.

A legújabb események, melyek a kormányt arra kényszerítették, hogy Rádayt kormánybiztosként kiküldje az alföld megtisztogatására, még ninescen dalba foglalva. Talán nem is lesznek. Az az egy-két csinos dal, a mihez e veszedelmes társadalmi osztály tagjai anyagot szoktak szolgáltatni, bátran elmaradhat, csak a kibízottság ügye álljon hazánkban is oly szilárdan, mint a többi mívelt államokban. A költői ér buzogó áradása sok gyönyörűségére és fényes díszére szolgál egy népnek és nemzetnek; de a költői ér kibuzgó árja keressen magának más mezőt, a betyár-élet dicsőítése és eszményítése helyett. Ha keres, fog is találni.

—R.—S.

fordult elő. Legalább én egyből nem hallottam e tárgyról s ez az egy is ilyen formán gonyolódik:

Elmék rózsám Mexikóba,
El ám rózsám a pokóba.
Hozok ám tüt, czerénát, englist!
— Ad a zsidó Iregen is!

A méhek megszelídítése.

Meunier Viktor a „Les Mondes“ czimű folyóiratban két igen különös módot közöl a méhek megszelídítésére vonatkozólag, melyek egyikét Chairoon tudor alkalmazta teljes sikerrel egy francia kason, a melyhez már két év óta nem nyultak, és a mely viaszszal és mézzel volt túlterhelve s ezenkívül még vagy 25—30 kilogramnyi súlyt rajt is tartalmazott.

Egy nagy lepedőt terített le a földre. Középre tányérkát helyezett és ebbe finom batisztkeszkent, melyre 10 gramm chloroformot csepegtetett, ezután a kendő és tányér fölé rostát borított. Most két ember fölemelte a köpüt, oda vitte és letevé a rostára; a lepedő széleit gyorsan fölfogták és a köpü köré csavarták, hogy így a chloroform elillanását meggátolják.

Csakhamar borzasztó zaj, ki-mondhatlan lármakapott lábra a munkás államban. Öt percz múlva a zaj annyira nőtt, hogy 15 lépésnyire elhallatszott. Ez állapot mintegy öt perczig tart, mire hirtelen lecsendesül és két perczre rá hálott csend áll be. A kutatók azonban nem tarták tanácsosnak a kast háborgatni és még 4 gramm chloroformot tetek gyorsan alá. Négy percz után a lepedőt levették és a köpüt fölemelték.

A köpü teljes teli volt méhekkel, köztük 5—6 centiméter vastagságúak is találtak. Éltek-e vagy nem? Nem lehetett tudni.

Csak néhány mozgott alig észrevehetőleg. Erre kiszórták őket a verőfényes napra a lepedőre és megkezdtek a viasz és méz gyűjtését.

A köpü egészen telve volt ilyenmü terményekkel. Néhány méh a sejt-üregekben maradt és ott aludt el. Egyetlenegy sem menekült meg a kábitó álmától.

A napon félóra múlva az egész raj élet jelét adá. Három és fél órával később minden méh magához tért. Másnap folytatták munkájukat.

Egy másik eljárásra Antoine ur Reimsből hívta föl legujabban a honosító társaság és az állat-védintézet figyelmét, kinyilvánítván, hogy föltalálá módját, mikép füst vagy bódító szerek használatánélkül a méhek megfékezzenek. „Két percz alatt, írja, engedékenyekké válnak, szúrás nélküli hagynak magukon minden műtételt véghezvinni és nem késnek félbeszakasztott munkájukat újra folytatni. Nincs közöttük egy holt, sebesült

Felső-egyiptomi pénzváltó.

vagy beteg sem.“ Erre a két társulat küldötte: a kitűnő Blatin a föltaláláshoz utazott.

Hét anyaköpi volt ott mindegyik harmincz-harminczötezer méhet foglalván magában. Kiválasztottak közülök egyet. Antoine ur hozzá megy, lehajol előtte, alig telt el két percz s a jelenlevők, kik némi távolban álltak, látják, hogy a köpüt talapatzáról elmozdítja, fölemeli, azután újra viszeszateszi. Csakhamar ezután ezt a köpüt Blatin elé vitte és csúcsával lefelé egy kis üres hordóba állítá. Majdnem mindenik méh a lakhely felső részeibe menekült, csak néhányan csoportosultak

ur, hogy megmutassa vendégeinek az anyaméhet, csendesen eltávolítá a rovarok összehalmozott sokaságát.

Mindnyájan teljesen épek voltak és szokásos tevékenységük semmit sem csökkent. Az átköltöztetés, néhány sejt kivévése, a mesterséges rajzás, mindez tíz percz alatt ment végbe. Egyetlenegy méh sem szenvedett, egyetlenegy sem repült el. S így Antoine urnak nem maradt egyéb hátra mint módszerét, mely a lehető legegyszerűbb, fölfedezni. Miután csendesen fölemelte a kast, zárt ujjakkal kopogtatott annak csúcsán, ezután gyöngébb, utóbb mind erősebb és erősebb ütéseket m'rt mind gyorsabban és gyorsabban reá. Most egyik nyitott kézzel veregetni kezdé a kast és két percz múlva mind a két kézzel ugyanezt tette, hogy a méhek időt ne nyerjenek bódultságukból magukhoz térni. Midőn e rendszeres kopogtatás vagy két perczig tartott, fölemeli a köpüt lökések nélkül és körülbelül husz gyöngébb ütést mért csúcsára. Erre a köpüt fölfordítá, a többi ismeretes. Nem elég egyszerű-e ez? Azonban mint minden, ugye' is csodálatra méltó eme kis állatok történetében.

K-y.

Felső-egyiptomi pénzváltó.

A keleti élet minden mozzanataiban eltérő sajátosságokat tüntet föl a mi polgáriasságot Európánkkal szemben. Mig nálunk a tudományok és művészetek haladása a társaséletre is kötelező hatással van, s azt nem ritkán kivételti egyszerű eredeti jellegéből, addig a keleti gondtalanság és kényelem folyton-folyvást ugyanazon kezdetleges jellegű adja a társas életnek is, mint évszázadok előtt. Itt kevés haladást látunk, de viszont nem is jut eszünkbe, hogy a hátramaradása felett sajnálkozunk, ha azon békés megnyugvás és megelégedés tűnik szemünkbe, a mi főjellemonása a keleti életnek. „Minden úgy van jól, a mint van“, tartja a fatalista mohammedan, s megelégszik sorsával; igényei kicsinyek, s ép azért kevés gondja. Nagyon találóan fejezi ki az ő gondolkodásmódját a török közmondás: „Azadsik asim, gaugasiz basim.“ („Kevészet eszem, de nem töröm fejem.“) Hasonló gondolatokba lehet elmerülni az a mezitlábos arab bankár is, ki egész kényelemmel szijja csibukját a leterített szőnyegen, míg valaki föl nem veri melázásából.

a fonatok aljába. Egyiknek sem volt kedve a meneküléshez vagy a szúrásához. Egy ugyanoly nagyságú üres köpüt helyezett a telire, karimat karimára, s egyik oldalán kissé föltámasztá, hogy a végbemenő átköltözködés látható legyen.

Erre néhány ütést mért az alsó köpi falaira, először a csúcsán, utóbb közép táján s a méhek azonnal elkezdtek átköltözködni a felső köpübe, zárt csoportokban, minden rendetlenség nélkül. Hat-hét percz múltával egészen elhagyták sejtjeiket és a felső köpüben gyülekeztek egybe.

Midőn a költözködésnek vége szakadt, Antoine

A bazár végtelen utcasoraiban ezerenként nyüzsgő a nép, föl s alá járnak vevők és árusok, éktelek zaj, dulakodás fejlődik ki, de a keleti kényelemhez szokott kereskedő hidegvérrel nézi, míg őt nem érdekli. Majd kibékülnek, ha összeütköztek, s legjobb mindenkit saját maga lábán hagyni, körülbelül így szokott gondolkodni. A bazárok és utcák sarkain, nagyobb téreken és nyilvános helyeken mindenütt ott látjuk a pénzváltót (szarraf) kinek keleten sokkal nagyobb jelentősége van, mint nálunk Európában, hol a pénznemekből rendszeresen csak a megfelelő állam pénzei vannak közforgalomban, tulajdonképen szükség sincs ily pénzváltóra; de keleten, hol az egész világon divó pénzek forgalomban vannak, ott a pénzváltó-üzlet egyike a legszükségesebbeknek. Törökország piacán legelőször a pénzzavar tűnik föl az idegen utazónak. Ha valaki valamit vásárol, s átad a kereskedőnek egy darab aranyat, el lehet rá készülni, hogy legalább is 15—20-féle pénzt kap vissza belőle, s ez az egyik módja annak,

lálható ott egyiptomi és török pénzen kívül angol, indiai, német, francia, magyar, görög, spanyol, olasz, északamerikai és több más arany, ezüst, réz és papírpénz; mennyire meg voltam lepetve, midőn régi váltó pénzeinkkel és huszasainkkal találkoztam a török piaczon, s kíváncsi kérdésemre bármely török azt válaszolta: ez körmőzsi arany (kirmicz altun), vagy Kossuth bankó. Csaknem hihetetlen de meggyőződhetik róla bárki is, hogy míg nálunk valamely pénz már egészen kiment a forgalomból, keleten a legnagyobb keletnek őrönd. Papírpénzeink közül nem ritkán találkozunk régi 10 kros jegyekkel is. A Kossuth-bankók értéke pedig még három év előtt is igen jól állott.

A keleti pénzváltó egész nap ott ül pénzes ládája előtt, melyből a pénzt kis rakásokban maga elé kirakja mint bármely más árucikket, s mindön váltásnál ép ugy megkapja belőle a maga nyereségét mint más kereskedő. Nagyobb összegeknél alkudni szoktak a neki járó váltási díj felett, kisebb pénznemknél a díj már megszabott, s

szerű, olcsó és mégis megfelelő építkezést. Magyarország a stájerországi semmeringi vonalhoz hasonló, örülten költséges vonalak építésével nem terhelte magát olyankor, mikor a legolcsóbb építési mód is az orra előtt állott volna, mint a bécsi abszolút kormányának.

Az erdélyi vasut és a nagyváradi-kolozsvári vonal, a magyar államvaspálya losoncz-zólyomrutkai vonala, s nagy részben az északkeleti vasut is az ilyen költséges, de szép és regényes pályákhoz tartoznak. Ily pályáknál természetesen alagutakra, hidakra és utvezetésekre (viaduct) van szükség, részint azért, hogy a vaspálya az elemek s kivált a viziradások csapásainak kitéve ne legyen, részint azért, hogy a pálya színvonala a hegymagaslatok alatt és völgymélységek felett haladva, egyenletesen megtartassék.

Ily utvezeték építését mutatja mai képünk is, mely a szilvási völgyben készül, sőt ezóta már valószínűleg készen is van s rövid időn át lesz adva a forgalomnak. Ez utvezeték, vagy magyarán

Vasuti hid-építés a Ronyva patak völgyén (Abaújmegyében). — Sárdy István eredeti rajza.

hogyan lehet az európaiat rászédni. Az illető olvasatlanul és jóhiszeműleg rakja zsebre a pénzt, s ha azt ki kell adnia, kivesz egy maroknyit, odanyújtja a kereskedőnek, hogy maga válogassa ki belőle a kellő összeget.

Ilyen és ennyiféle pénznem fekszik a képünkön látható arab pénzváltó előtt is, ki minden darabkának tudja hazáját és értékét a legesekélyebb árkülönbségig. Ismeri azt különben a bennlakó is, és e jártasságát a keletieknek nem egyszer kellett megcsodálnunk, kik csak igen nehezen szokhatunk az ily zavaros számításához.

A pénzváltó üzletet kiki szabadon gyakorolhatja, mihelyt van miből váltani. Ekkor az arab pénzváltó elmegy a pénzügyi hatósághoz és zacskó számra (egy zacskó (keszache) értéke 500 piastér 50 ft) vásárolja a pénzt, melyet forgalomba ad. A világ minden tájáról oda szakadt utasok saját pénzeikkel vásárolhatnak, s még alig fordult elő eset, hogy az odaváló kereskedő valamely pénznem fölött zavarba jött volna. Ta-

annál többet egy pénzváltó sem vesz. A pénzváltók száma mindenütt a forgalomhoz mért s mindenik igen jól elmozdított üzletet csinál. Képünk egy felső-egyiptomi Esznek városi pénzváltót ábrázol.

A szilvási vasuti híd a Ronyva patak völgyén.

Magyarország az újabb időkben, nem hiába hogy adósságokba verte magát, de tagadhatlanul sok vasutat is épített. E sok között akad egy-két — legalább aránylag vére — fölösleges; van néhány országos és vidéki szükségjeinknek minden tekintetben megfelelő és elég olcsó; van végre néhány költséges, melynél akarva, nem akarva, össze kellett kapcsolni a hasznát a kellemessel, mert az országos érdekek kielégítése okvetlenül követelte a vasuti vonal kiépítését, a környék természeti minősége pedig nem engedte az egy-

mondva, híd a Bodrogba ömlő Ronyva patak völgyén vezet keresztül Szilvás (Apáti) mellett Abaújmegyében, Szaláncz vidékén s a magyar északkeleti pálya azon vonalán, mely Kassáról haladva Legénye-Mihálynál csatlakozik a sátoralja-újhely — ungvári pályához.

E hely, daczára hogy a Ronyva rendes időben csak egy kis, jelentéktelen patakocská, nagyobb esőzések és olvadások idején épen olyan veszedelmes, mint sok más hegyi patak Magyarországon, melyen az idegen csak mosolyog, míg igazi pusztító hatalmát nem volt alkalma tapasztalni. A felső hegyekből özönlő tengernyi áradatnak e híd alatt kellett szabad lefolyást hagyni, hogy egy szép reggel arra ne ébredjenek az építés vezetői, hogy az egész vasuti munkálat somnivé lett s kezdehették az egészét ujonnan. A szilvási híd egyike a legnagyobb utvezetéseknél Magyarországon. Az egész Ronyva völgye 600 méternyi széles s e fölött a híd 320 méternyi magasságban áll 4 kolosszális kövídoszlopon, mely 3500 mázsa nehézségű vas-

Borszék egy nagyobb szabású völgymedence, mely Gyergyó híkoszékben, gyönyörű fenyves havasok aljában, illatos rétektől környezve, és apró patakok által keresztült kigyóva, balzsamos kárpáti levegőjével mintegy kétezer láb magas fensőköté. Közéleben ered az északnyugotnak menő Maros és a délnek tartó Olt folyó.

Érdekes a Borszék multjáról szóló fejezet, melyben szerző megezőfolyja azon hagyományt, mintha a borszéki ásványvízforrásokat Bánffy Dénes báró 1773-ban találta volna föl; mert hiszen őt is pásztorok vezették oda, a kiknek már a környékbeli néppel együtt ismerniök kellett e források üdvös hatását. Hogy pedig azt ismerték is, nemcsak a pásztorok, de mások is, azt szerző még 1700-ban kelt adatokkal bizonyítja; sőt kimutatja, hogy ott 1745-ben kápolna volt, s egy ugyanazon évi okirat szerint az akkori főkirály-bíró juhászai megbíntették, mivel a Borszékben levő fürdőházakat majd minden évben lerontották. 1762-ben az első székely gyalog ezrednek már háza volt a forrás közelében, mely mellé még a következő évben több épült. A mult 1872-ik évben pedig egy ásatás alkalmával sok régi római pénz találtott, miből még azt is lehet gyanítani, hogy már a rómaiak is ismerhették e forrásokat.

Hanem e század eleje óta már biztosabb adatok szólnak Borszékéről, mert már akkor, 1804-ben egy bécsi ember — Zimmertshausen — jónak látta azt többed magával 28 évre bérebe venni, s hogy azóta mily gyors léptekkel halad, az kitünik abból, hogy a haszonbér, mely 1804-ben 400 magyar forint volt, 1868-ban már 52,821 o. é. forintnak emelkedett; s ez a jövő évben lejárván, megint nagyot fog emelkedni az újabb tett nagyszerű berendezések és beruházások folytán.

A borszéki források — írja Csah Károly — évenként 100 ezer vendéget képesek volnának ivó-és fürdővízzel ellátni, s ezenfelül még 10—12 millió pint borvizet kereskedésbe lehetne adni, kellő berendezés után. A számtalan forrás közül most csak 5 használtak ivásra és 4 fürdőnek; de forgalomba csak egy kútból jó a borszéki víz piacra, s mégis évenként 2 millió pintes üveggel kel el, holott még a mostani eljárás mellett is kétszer ennyi üveget lehetne megtölteni.

A mi az ivóforrásokat és fürdőket illeti Borszéken igen nagy számmal vannak.

Az ó-lófogó és az új-lófogó, az ó-sáros és az új-sáros, majd a Lásár-fürdő mind kitünő jó hatású s már rég használatban levő gyógyfürdők, melyeknek berendezése évről évre czélszerűbb lesz.

Az ivóforrások közt első a főkut, melyhez még négy sorakozik a használatban levők közül: a Kossuth-kút, Lásár-kút, Boldissár-kút, erdei-kút. A nem használtak közt pedig szintén igen jóvizűek vannak, de még nincsenek igénybe véve. Különben ha egyszer Borszék gazdaságához arányos számú látogatóknak lesz mulató és gyógyhelye: valószínűleg még új erek is fognak fölfedeztetni, mert hegyei oldalán az ásványos vizek szivárgása mindenfelé látható.

Képünk az ivókutak közül mutatja be az első: a főkutat, mely Borszék közepén a szabadban, rácszattal körülvéve buzog föl s innen négy csövön keresztül szakadatlanul foly egy közel-fekvő, csinosan födött és télben fűthető „töltőházba“, hol a székely leányok éjjel-nappal töltik az ugnevezett „borszéki vizet“ a forgalomban már meglehetősen ismert hosszukás pintes üvegekbe. Csúpná az egyetlen forrás vize jön még eddig csak a piacra. E víz ott a kútból kimerítve, gyöngyözők, kellemesen csipős ízű; a savas vizek rendes fanyarsága a legkisebb mértékben sem érzék rajta és jószágát még dugatlan üvegben is hosszasan megtartja, s két nap mulva is kellemes ízű, az üvegben csak hosszabb állás után válik ki csekély sárgás-fehéres csapadék, kivált oly üvegben, mely már többször volt e vízzel megtöltve. A mi pedig ezen forrásnak minden más

hasonló szénsavas ásványvizek felett, habár azok több szabad szénsavat tartalmaznak is, elsőbbséget nyújt, ez a nagyon kellemes és azon sajátága, hogy benne a szénsav sokkal nagyobb vegykonysággal van a többi alkarczékek összekötve, és így a szállítást sokkal inkább kiállja mint más borvizek. Még számos év mulva is — jól bedugott üvegekben — színe, íze és hatása a legkisebb változást sem mutatnak.

E kut, társaival együtt, magában elegendő volna arra, hogy Borszék nevezetessége nemcsak hogy ne csökkenjen, hanem a közlekedés könnyebbé váljon aránylag folyvást emelkedjék. A fürdővel együtt pedig, bátran lehet reményleni, hogy nemcsak a tulajdonos Szárhegy és Ditró községek, hanem az egész Székelyföldnek bármely helyét is messze túl fogja ragyogni a világ előtt hírből és nevezetességben. Ha a csehországi Karlsbad híre egész világra kihatott: Borszék sem maradhat sokáig ismeretlen a messze külföld előtt, dacára a nehéz közlekedésnek és félrecső helyzetének.

Egyveleg.

○ (London jelenlegi népessége.) London népessége az utóbbi 5 év alatt ismét a szó szoros értelmében óriási módra növekedett. Az ugnevezett „Metropolitan Area“, azaz: Londonnak összes városrészei a hozzájuk tartozó külhelységekkel együtt: 1869-ben 3.369,500 lakót, 1870-ben:

Főkut a borszéki fürdőn.

3.831,568-at, 1871-ben 3.903,855 — 1872-ben 3.977,569-et számlált. Jelenleg pedig bátran tehetjük London összes lakóinak számát 4 millióra.

○ (A bolíviai köztársaság elnökei.) Nincs állam, — írja egy bolíviai történetíró, Felix Reyes Ortiz — melynek történetkönyve véresebb lapokat mutathatna föl, mint Bolíviáé. Suret, a bolíviai köztársaság első elnökét, számtalán s később orozva meggyilkolták. Blancot főbe lötték. Santa Cruz számkivetették. Balliviant a számtalán megmérgezték. Belzut a kormányzószék palotájában vágták darabokra. Cordovát ágyában ölték meg. Tinarest kiűzték az országból s idegen földön halt el. Acha elűnt és orsárolt maig sem tudnak semmit. Melgarejot veje fojtotta meg. Moralest, az utolsó elnököt, unokaöccse ölta meg.

** (Sajátságos regénytárgy.) Rosenberg várcsaka a foglyok börtönül szolgál, s ott legközelebb oly sajátságos eset adta magát elő, melyen valóban csak nevetni lehet. Ugyanis Weinreich kereskedő néhány hóval ezelőtt az erkölcsiség elleni vétsége miatt négy havi fogságra ítéltetett. Ő meg is jelent Rosenberg várparancsnoka előtt, hogy a kiszabott büntetést megkezdi. Fogsági idejéből már csak néhány nap volt hátra, midőn az augsburgi rendőrség tudatja a rosenbergi várparancsnokkal, hogy a fogságban nem az eredeti Weinreich, hanem csak kópiaja ül. Weinreich személyesen nem volt fogságban, hanem helyette Kohl színész állotta ki a büntetést, ki Weinreich testalkatát oly ügyesen utánozta, hogy a leírás egészen ráillett, s a várőrség sem gyanako-

dott négy hó alatt a legkevesebbet is. Azonban egy „jó barátja“ az eredeti Weinreichnak, kiről az egész világ azt hitte, hogy várőrségban van, őt Augsburgban látta, s rögtön figyelmeztette a rendőrséget és most Weinreich mind eredetiben, mind kópiaiban fogságban van. Csakhogy most a kópia nem Weinreich, hanem Kohl hibájától szenved büntetést. Kohl ugyan kihallgatásánál azt vallotta, hogy az egészet azért tette, mert tárgyat akart szolgáltatni regényírására, de valószínűséggel azon hír bír, hogy Kohl 1000 frtot kapott Weinreichtól a kiszabott büntetés kiállásáért.

** (Bismarck hercegi diplomája.) Bismarck hercegi oklevele hat havi munka után elkészült. Ez oklevél tizenkét oldal szöveget tartalmaz. Az első lapon a császár czimere áll, körülveve a tizenkét tartomány czimerétől, fölöttük a sas. A második lap a hercegi rangra való emelés indoklását foglalja magában nevezetesen a hercegenek „felejtetlen érdemeit“ Németország egyesítése körül; a harmadikon és negyedikon a méltóság örökösödése körüli határozatok, az ötödiken és hatodikon a czimer leírása, a hetedikon maga a czimer foglal helyet. Ez a régi Bismarck-féle czimer hercegi paláttal és jobbról a porosz, balról a brandenburgi sással díszítve. Jobbról osztrák, balról dán és fölül francia lobogók díszelnek; alatta Strassburg remek művi képe áll. A nyolcadik lapon a czimer leírása folytatódik, a kilencediken a nem hercegi utódokról foglaltatnak határozmányok; a tizediken a császár aláírása van. A 11. és 12. lapon a hitbizományi alapítólevél kivonata olvasható.

** (Az amerikai nőkről.) Az Egyesült-Államok mult évi postai kimutatása szerint hétszáz nő van alkalmazva, mint postamester, vidéki s központi hivatalnok, irnok. Összesen 32,000 postahivatal van s ezek közül ötszázat vezetnek hölgyek. A washingtoni központi irodában van 310 férfi s 63 nő-hivatalnok, s ez utóbbiak is a legnagyobb pontossággal végzik teendőiket. Átalában a nők Amerikában mindig tágabb működési kört nyerne. A legújabb összeszámitás szerint az Egyesült-Államokban 530 nő működik orvosi minőségben, 24 mint fogorvos, öt mint ügyvéd s 68 mint hitványok. Az amerikai nők — mint egy new-yorki lap írja — másként is vannak alkotva, mint európai testvéreik. Cincinattiban ugyanis bizonyos Lytle aszszony közelbeli hatalmasan megverte Straub rendőr-

főnököt, mivel ez a nő rakoncátlan fiát dolgozóházba küldé. De másrésről szakértelműnek és kitaratásuknak is ritka példára találunk. Így a bostoni tüzvész alkalmával 8.881,296 dollár értékű értékpapír égett el, s a maradványok ugyanazonosságnak meghatározásánál a pénzügyminiszterium három nőhivatalnok foglalkozott négy hónapig.

** (Mesterséges gyermekek utazók számára.) Az Amerikában magas polezon álló ipar napról napra emelkedik, s nincs mainap már egy iparág sem, mely számára bizonyos gép föl nem találhatatna. Hogy a gép fölállításra ma sokszor mire vetemedik, a következők hirdetéséből láthatjuk: „Utazók, csodalokozatok és bámúljatok! Sok éven át nehéz fáradság után végre sikerült oly mesterséges gyermekeket készítenem, melyeket, ha az utazók a vagonokba magukhoz vesznek, s ott sirni engedik, biztosak, hogy mindenki, ki őket hallja, messze elfut, s így a legnagyobb kénevelnek örvendhetnek. E csudalatos gyermekek, melyek könnyen zsebbe rejtethők, ára Nr. 1 gyermek (kiáltoz, hogy majdnem a füle meghasad az embernek, ötszörös emelkedésű hanggal, melyben a dacz és akaratosság bizonyos neme van) 10 dollár; Nr. 2 (nem oly erős, hanem annál siralmasabb és kiállhatatlanabb nyöszörgéssel) 5 dollár; Nr. 3 (közönséges, mely csak néha-néha hallatja ijesztő hangját) 2 és fél dollár! Bizonyítványok, melyek fölállaló iránti hálától áradoznak, számosak.“

Melléklet a Vasárnapi Ujság 21-ik számához 1873. máj. 25.

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

— (Szabó Károly kisebb történelmi munkái)

Ráth Mór kiadásában, ugyanazon alaku kiadásban jelentek meg, mint Csengery, Kemény és Greguss művei. Szabó Károly az ősmagyar történelem teler tett buvárlataival s a görög források és a hazai ősi alapok fejtettségével szerezte meg a tudós világ és az olvasó közönség elismerését. E mellett egyes szakokra, mint a könyvésztet és a nyomdászat történetére vonatkozó cikkei is mindig új anyagokkal gyarapították általános hazai történelmirodalmunkat. Kidolgozása s többnyire nehéz kérdéseknek mindenkor olyan, hogy míg az ellenvéleményben levő tudós buvárt meggyőzi érveléssel, addig az egyszerű olvasót gyönyörködteti előadással. Ára a több mint ötven ivre terjedő két kötetnek füzve 5 frt, bekievő 6 frt 60 kr.

— (A Franklin-társulat kiadásában megjelent munkákból) újabb a következőket tettük: „Készlet természettan.“ Az újabb elméletek alapján szerkesztett kézikönyv a középtanodák felsőbb osztályai számára, írta Fehér Ipoly. Második rész: Rezgéstan. Hangtan. Fénytán. Sugárzó hő. Delejtesség. Villamosság. Nagyon czélszerűen készült kézikönyv, melyből a 2-dik kötetnek ára 2 frt. — Jókai Mór munkáinak a Franklin-társulat tulajdonába átmert népszerű kiadásából ismét két füzet került ki sajtó alá; most már a 74- és 75-dik füzet, s ez az „Arnyképek“ című beszégyűjteményt foglalja magában. Ára együtt a két számunk 1 frt 20 kr. E népszerű kiadásnak különben egy-egy száma 40 kr, a kettős füzetnek ára pedig 80 kr. — „Petit livre français.“ Tankönyv 4—8 éves gyermekek számára, összeállította Sasváry László. Ára 40 kr.

— (A Franklin-társulat kiadásában) még Heckenast Gusztáv neve alatt a czimlapokon, továbbá a következő munkák jelentek meg: „Az új törvények rendezett és a m. k. miniszteri rendelettel, kiegészített legteljesebb kiadás“ című nagy gyűjteményből az ötödik kötet második füzet. „Az 1872-dik évi törvények egy az azok életbeléptetése és végrehajtása tárgyában kibocsátott magyar kir. miniszteri rendeletek gyűjteménye.“ Hivatalos adatok után közli Szenczey Gusztáv. A gondosan összeállított, 24 ivnyi füzet ára 1 frt 60 kr. — „Döntvénytan.“ A magyar kir. curia semmitőszéki és legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű határozatai. Gyűjtötték dr. Dárday Sándor, Szenczey Gusztáv, dr. Gallu József és Zlinsky Imre. E gyakorlati ügyvédeknek és peres feleknek érdekes és hasznos gyűjteménye ára 2 frt 50 kr. — „A német irálytan vezérfontala“ kézzel írt munkája szerkesztette Cserni Béla gyulafehérvári gym. tanár. I. rész. A prózái irálytan. Ára 70 kr. E könyvecské a közéleti fogalmazásokat ismerteti elméletben és német példákkal. — „A Népiskolák könyve“ből az ötödik rész: „Magyar magán- és közjogtan.“ Irta Márki József tdr. Ára kemény kötésben 40 kr.

— (Vajda Viktoról egy regény) jelent meg „Az utolsó szerelem“ cím alatt, három kötetben. A szerző, kinek a munka első regénye, úgy látzik inkább az elmélkedés és az előadásbeli izlés által tűnik ki, mint a cselekvény szerkesztése és az alakok élethű és művészi rajza által. A regény meséje egyszerű, de epizódjai elég érdekessé teszik. Ez epizódok a háttérből válnak ki, mert a regény cselekvényének háttere a német-francia háború, mely azonban aránytalanul sok tért foglal el és nem olvad kellő őszhangba a főcselekvényvel. Különb mint nemesebb irányú olvasmány ajánlható. Kíndta Lauffer Vilmos, ára 3 frt.

— (Aigner Lajos kiadásában) megjelent: „Dornege kastély, vagy: A boldogság utja“, regény Schücking Levintől. Magyarra átdolgozta Philaeth. Ára a csinos kiállítású 6 kötetnek 6 frt. — (Dr. Péczy Ignációl) „A szivárványhártyáról“ című kis vita-irat jelent meg, leginkább orvosok számára. Ára nincs följegyezve.

— (A nyomdászat kézikönyve) című szakmunkából, melyet Bertalanffy József szombathelyi nyomdatulajdonos irt, minden két hétben egyszer három nagy otktáv ivet tartalmazó füzet fog megjelenni. Egyes füzet ára 30 kr. E művet, mely mindenestre hézagot pótol, a „középmagyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete“ adja ki,

s csak az előfizetési pénznek intézőndék e hó végéig Klein F. Lajos urhoz a „Franklin-társulat“ nyomdájában. Az első füzet megjelenési határideje ez évi június 15-dike.

** (A „Képes Kiállítás Lapok“ból) ismét két szám jelent meg a következő káltozással:

5 szám tartalma: A walesi herceg (arcképpel). Hivatalos értesítések. Személyi hírek. Magyarország a kiállításban. Az iparpalota főbejárata (képpel). Svéd halászház (képpel). III. Ahmed kutja (képpel). Chinai thespavillon (képpel). A szász parasztház. Nemzetközi kongresszusok Bécsben a kiállítás alatt. Bécsi társzelevé, Ujvári Béliát. A nemzetközi jury. Az iparpalota méretei. Kiállítási magyar bizottságok. Az első „ötvenczrajzos“ nap. Kiállítási szemle. Vegyesek. Utmutató kiállítású látogatók számára.

6. szám tartalma: John Scott Russel, az iparpalota tervének készítője (arcképpel). A kiállítás mezőgazdasági része, Rodiczky Jenőtől. Hivatalos értesítések. Személyi hírek. Fényképek a kiállításban. A gjadeli ház. „E pur si muove.“ A művészet a kiállításban. A művészeti csarnok és a „Pavillon des amateurs“ (két képpel). Persa pavillon (képpel). A zene a kiállításban. A mór villa. Az egészségügyi kiállítás pavilonja. Kiállítási szemle. Vegyesek. Utmutató a kiállítású látogatói számára.

— (Uj zeneművek.) Rózsavölgyi és társánál újabb a következő zeneművek jelentek meg: „Thököli, Beresényi nótái és Rákóczi induló képletei.“ zongorára alkalmazta Bartalos István (ára 80 kr.) Eredeti, sok magyaros zamattal és zenetörténelmi beccsel bíró dallamok, helyenként sajátos és a magyar zene újabb termékeitől sok tekintetben eltérő rythmusal. Nemzeti zenénk szorgalmas gyűjtője Bartalos ur mind-nemestire jó szolgálatot tett zeneirodalmunknak és régi nóták közlésével. Alföldi Imre átírta: „Csak titokban akartalak szeretni“ című népdalra, szépen hangszerezelt, könnyű és mégis eredeti modorban, az ilyenemű átíratok jelesbejei sorában foglal helyet. (Ára 50 kr.) Coloman de Medzihradszky, „A csulap“ cz. polkája (60 kr.) a szerző első zsengeje és Kateau L. „Nächstenliebe“ polkamazurja (50 kr.) méltó társak az ires motívumok és közhelyek szorgalmas felhasználásában.

Táborszky és Parschnál megjelentek: „Sechs Gesänge von Johann Vögh“ (ára 1 frt 50 kr.). Német dalokra német dallam magyar szerzőtől. A körülmények és talákozását sok laptársunk nem tudja megbocsátani, és mi is jobban örvendénk, ha ily jeles tehetséget a magyar zene terén látnánk mozogni, de ki szabhatja elé a költőnek versmértékét, a zenészeknek az alkotásaiban követendő irányt. Földolog, hogy a mit alkot, annak a mi, kitűnő legyen. Ez az eset Vögh J. ez újabb dalfüzetnél, mely korábban kiadott 12 dalával szemben egy a gondolatok mélysége, mint a technikai alkotás tekintetében tetemes haladást tanúsít. Vögh János zeneszerzeményeiben az eredetiség, a szövegre a dalammal helyes őszhangba hozása és a zongora-kíséretnek kellő kifejtés által csaknem önálló tényezővé emelése jellemzik. Színezésében gazdag, az érzelmek visszatükrözésében szerencsés, a hangszerelesben mester. Mily jól etalálja a szerelem és lelkesedés hangját az 5-ik, a balladának megfelelő rithmust a 6-ik sz. dalában, melyek e gyűjtemény gyöngyeinek tekinthetők. Mily jellemzőleg festi a szerelem szenvedélyes tüzeit a 3-ik, a havasi kúrt játékat és hatásait a 4-ik szám dalban. És e dalok e mellett az u. n. hálados dalok közé tartoznak, és bizonyára nem tévesztendik el hatásukat a laikus közönségre sem. Reméljük is, hogy e jeles termékekkel, melyekkel az újabb és a világpolgáris irányt képviselő fiatalabb zeneköltőink művei közül, csak Michalovich Ödöné mérközhethetnek, a közlelbi idény hangversenyen alkalmunk leend találkozni. Sajnáljuk, hogy ily erő nem érvényesülhet az arra inkább reá szorult nemzeti zenénk terén, de azért ne tegyünk úgy, mint ama lapok, melyeknél e negatív kifogás mellett a kiérdemelt dícséret számára tsem sem jutott. — „Öt magyar népdal“ László Ferenczöl (ára 1 ft). Legkedveltebb népdalaink közül, könnyű, bár a mester kezét minden sorban föltűntető átíratban, csinos kiállításal. Inkább Liszté e dalok, mint a magyar népdé, mely ha zenésztől instrumentációban hallandó őket, bizony furcsa szemeket vetne a Peti cigányra vagy a Zsigá gyerlekre. A szöveg közlése a dallam előtt nemcsak dícséretet, hanem követést is érdemel. A zenéidők magyar jelzését magyar zeneműben ajánlhatjuk fiatal óriásunkgy-

némelyikének becces figyelmébe. — Tisza Aladár átíratái „Besenyői Lakodalmas“ (60 kr.) és „Csak titokban akartalak szeretni“ (60 kr.) se jobbakk, se rosszabbakk, mint szerzőnek minden héten ismétlődő és gyakran ismertett alkotásai. Megjelent továbbá: Renbreicht Alajos: „Jügersliebchen“ polkamazurja (50 kr.); ifj. Fahrbach Fülöpöl, e fiatal tehetség karmestertől: „Fekete szemek“ és „Galambbúzás“ lengyelkék és „Szabadságos“ gyors polka (50 kr.) A két utóbbi csinos, közkedveltségű táncdarab, melyek egy Strauss művei közt is méltó helyet foglalnának el.

Az „Apolló“ második kötetének 9. száma változatos tartalommal jelent meg, melyből Ábrányi Kornél átíratait magyar népdalokról különösen kiemelendően tartjuk. Bauer Lajos ifjúkori emlékei, melyek eleje „Cirkuszban“ nevet visel, valóban fiatalok. Figyelmet érdemel az, e zenei-írókat mellékleteül megjelenő, hasonozimű szakközlöny, melyre alkalmoszerűleg visszatérünk.

Közintézetek, egyletek.

** (A magyar tud. akadémiá) III-ik osztályának május 19-iki ülésében Hunfalvy János tartott előadást az erdők befolyásáról a légmérésletré. Tíz év óta gyűjtött adatok alapján állítá össze értekezését, s kimutatta, hogy jeles tudományos munkái adatai s a bajorországi újabb észlelék tapasztalatai megint csak megerősíték azt az állítást, hogy az erdők a tavaszi és őszi fagyokat, dereket elhárítják, az évszakok túlságait mérsékelik, a levegőt egészségesebbé teszik, a vizeket táplálják, sat. Vigyázni kellene tehát különösen nálunk, mivel itt az erdő-pusztítás nagyobb kárt okoz, mint északon, szárazabb tévén az éghajlatot. — Hunfalvy előadása után Saily Kálmán bírálta Martin Lajos kolozsvári egyetemi tanár értekezését a propeller elméletéről. Végül az osztály elhatározta, hogy a bécsi meteorológiai kongresszuson akadémiánk képviselésére Schenzel Guidót ajánlja.

** (A természetudományi társulatnak) máj. 14-iki ülésén Krenner József érdekesen ismertette a dobsinai jégbarlangot, hazánk e kiváló természeti ritkaságát, a melynek megvizsgálásával a társulat bízta meg. Krenner értekezéséről lesz alkalmunk részletesen is szólni lapunkban. Ezután következett Högyes Endre értekezése a Bunsen-féle szívó-fúvórol s Tanhoffer Lajosé a haránt esikolt izomrostok szövettani szerkezetéről.

Mi ujság?

○ (Az a földindulás), mely Bécsben annyira házat omlasztott halomra a mult héten, Magyarországot is megrengette. A bécsi pénzpiacz borszasztó ingását értjük. Az a szoros viszony, mely köztünk és Ausztria között létezik, de kivált Bécsnek pénzügyi felsőége hazánk felett, az a török vés, melylyel ipart, kereskedést a maga kizárólagos egyeduralmává ohajtott tenni s pénzűgyeinknek a bécsi piacztól való roppant függése, nem maradhatott reánk káros hatás nélkül. Nem csak pénzintézetünk, de kereskedőink, iparosaink, sőt a gazdasággal foglalkozó honfitársaink közül is igen sokan elvakítottak a könnyű meggazdagodás által, melynek Bécs annyira ragyogó példáját birta csillogtatni: nem akartak többé megelégedni tisztességes nyeresémmel, becsületlen munkájuk megszólgált gyümölcsével, hanem föl-hordták pénzüket a bécsi börzére, nemcsak föllesg tőkélüket, hanem az üzleti forgalomhoz szükséges kapitalisaikat, ott a gazdag nyeresémmel reményében elkezdtek kozkázgatni a tőzsdéjatekon. Azt beszélik, hogy Magyarországnak Bécs közelében eső vidékein tömerek ember lett koldus, ki szép vagyont, biztos földbirtokot, nagy tőkepénzt, vagy virágzó üzletet örökölt szüleitől. Elnyelte a bécsi tőzse. De a hullámzás gyürüi továbbra is elterjedtek, mint csak Bécs környékére. A győri zálog- és hitelintézet, nemrég még kitünő hiteli vállalat, hír szerint négy millió forintot vesztett a bécsi válságban. Igazgatója Bécsbe ment idejelenkorán, s mikor el akarták fogni, azzal fenyegette üldözöt, hogy revolverével főbe löti magát. A szegedi hitel- és zálogintézet szinte több millióig bukott s igazgatója, a ki esalt, sikkasztott s

Buda-Pest, junius 1-jén 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Félévre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokaként: Egy négyszer hasábotott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igitánál 10 krajczárba; háromszori vagy többszori igitánál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstejn és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegűj, külön minden igitás után 30 kr.

60,000 frt ára hamis részvényt adott ki, Bécsbe menekült, honnan a bécsi törvényszék nem akarja kiadni a szegedinek, azt vetvén okul, hogy osztrák alattvaló. E szerint ez az ur csak egy kicsit kseftelni rándult át hozzánk. — A pesti tőzsde maga nem igen ingott meg még eddig, örvedetes jeleül annak, hogy ebben nem vert még oly mély gyökeret az erkölcsi romlottság, mint a bécsiben. De azért a kereskedővilágnak az a része, mely Béccsel szorosabb összeköttetésben állt, súlyosan érzi a csapást.

(Az országos képtárak számára) tervezett épület ügyében Trefort miniszter egy enquetot hívott össze, melynek tagjai abban egyeztek meg, hogy egy nagyobb szerű művészeti muzeum építése sürgető szükség; de addig is gondoskodni kell az Eszterházy-képtár biztonságáról. A bizottság erre nézve egy javaslatot fogadott el, hogy az akadémia födele célszerű vasfödél által helyettesítessék; ennek költsége 120,000 frtra rúgnának a részben az akadémia által viseltetőknek. A tervezett művészeti muzeumra nézve, a miniszter máris érintkezésbe lépett a legnevezetesebb hazai építészekkel.

(A kiállítás magyar osztályának) magyar-talansága megvizsgálására a kereskedelmi miniszter Keleti Károly miniszteri tanácsos Bécsbe küldte.

(Ghyecz Kálmán életversélyben) forgott május 20-án délben. Egyfogatu kocsin lakására akart hajtani, s a kocsi a nemzeti színház bérházának sarkán főlhalmazott faládáknak vágatott. A ló súlyosan megebesülve összerogyott, a kocsi félig-meddig ledült, úgy hogy Ghyecz csak ügygyel-bajjal tudott belőle kibontakozni. Azonnal szerencsére semmi baja sem esett, mert gyalog ment haza, vas-utczai lakására.

(A müncheni magyar egyesület) e hó 13-án küldöttségileg tisztelgett Gizella főherceggasszony-nál. A küldöttség egyes tagjai Grünfeld Sándor egyleti elnök mutatta be, s a hercegnő az üdvözlésre magyarul ezeket válaszolta: „Adja át tiszteletemet egytelüknek, és köszönetemet a figyelemért. A magyarokat nem fogom feledni. Isten öökkel!”

(A nemzeti színház) júliusban csakugyan zárva lesz, mivel az előadásokra sokat kollone fizetni a szünidők megváltásáért. Különbben is a kerepesi-út boulevard munkái ép ez időszakban lesznek a nemzeti színház környékén.

(Építkezések Pesten.) A külső nagy körüt több részén is foly már az építkezés; közelébb fogtak ama négy négyemeletes ház építéséhez, melyek az ugynevezett oktogont fogják képezni, hol a körüt a sugáratat szeldeli. Az országuton, a nemzeti muzeummal majdnem szemközt egyszerre négy háromemeletes ház építéséhez fogtak, mely az egész sort sokkal diszezebbé fogja tenni. Mint halljuk, közelébb ismét majd félezer új ház építése jelentetet be. A régi Pest napról-napra puasztul s romjaiból az új és a szebb Pest emelkedik ki.

(Az egyetemi könyvtár) melletti régi kis földszintes épületet, hol könyvtárnok korukban Toldy Ferencz, Reguly és Garay János is laktak, már napok óta bontják, hogy helyén a könyvtári palota épüljön.

(Az „Athenaeum”) nyomdai s irodalmi részvénytársulat 5 éves működése megünneplésére máj. 15-én a társulat elnöke Cséry Lajos arczképét leplezték le a tanácskozó teremben.

(Kókai Lajos) új könyvkereskedést nyitott Pesten a Károly-utczában, a Károly-kaszárnya-épületben, az evang. főgymnázium átelében, de egyszersemind papírt, író- és rajzzsereket is árul, s azonfelül még antiquariumot is csatolt kereskedéséhez. Ugy látszik mai napság már nem veszik annyira a könyveket, hogy egy új könyvkereskedés magában is kifizethetné magát: azért látta jóának az új vállalkozó üzletét jövedelmezőbbéggal csatolni össze.

(Miliomus tudós.) Liebig tanár egy darmstadt lap szerint egy milliót hagyott hátra. Ritka példa, hogy német tudós ily nagy vagyont szerzett. Abban leli magyarázatát, hogy Liebig tudományos fölfedezései folytán több iparvállalatban vett részt, melyek jövedelmeit egyre szaporíták.

(Egy fősbény) halt meg e napokban Pozsonyban. Háziur és embergyűlölő volt egyszersemind. A legrosszabb hidegtekkel élt, melyek naponként csak 12-15 krajzába kerültek. Csak minden 2-3 hóban váltott inget, lepedőt egy évben egyszer. Ruháját ő maga mosarta, szappan nélkül. B-tége ideje alatt lakóitól kéregetett levest. Halála előtt borbélyt hívatott, mondván, hogy a halott beretválása többbe kerül. Tehát megborotváltatá magát, meghalt és 40,000 frtot hagyott hátra, mely összeg tíz év múlva a városra és vallásos célokra száll. Rokonai ez idő alatt csak a kamatokban részesülnek.

(Egy plebánia jövedelme — egy ablakért.) Egy felvidéki lelkész a fővárosban járván, egy vaczi-utczai fényes boltba lépett, hogy valamit vásároljon. Midőn kijött, zavarában nem találta a kilincset és egy hibás lépés következtében egy óriási üvegtáblát tört el. A kereskedő elengedte a kártérítést. „Szerencse”, mondá a plebános, „különbben e lépés egész évi jövedelmembe került volna.”

(A holdvilág degradálása.) A holdvilágot, ezen legolcsóbb és szeliben használt világító szert Pestváros tanácsa degradálta, kimondván határozatilag azt, hogy a légszesz-lámpák ezental egész éjén át égjenek, akkor is, ha a kalendárium holdvilágot mutat.

(A komáromi erődítvények.) Komárom nem-sokára minden oldalról teljesen körül vett erődítvény lesz. A kis-igamndi művek vannak még csak hátra, de azokat még ez év folytán befejezik.

(Makóbról) arról tudósítják a „Hont”, hogy ott Bonnaz Sándor csanádmegeyi püspöknek e hó 10-én este macskagazét rendeztek, noha a megyei csendőrség és egyeb más véd-alkalmatosságról is gondoskodva volt.

(Rögömi élnemulás.) Graczból írják: Egy orvosnövendék a városi parkban egy társával találkozott, ki tőle tüzet kért. Midőn aztán a szivességet meg akarta köszönni, a szó elakadt ajkán. Nyelvének megbénulása hirtelen megfosztotta a beszédétől. Az ifju gyógykezelés alatt van, de mindedig romény nélkül.

(Halálhíradások.) Balla Károly, a. m. tud. akadémia tagja s több megye táblabírja, f. hó 16-án 82 éves korában Pótharaszton, Pestmegyében, végelgyengülésben meghalt. — Zsiga Alajos, a kecskeméti kegyes-tanítórendi társház tagja, ki 35 évig fáradhatlan buzgalommal működött mint gymnáziumi tanár, május 13-án, 60 éves korában elhunyt. — Polányi József, pestvárosi igitató, ki egykor vitez honvédtiszt, később besorozott katona s művelt ember volt, s falusi vagyonában tönkre jutva, néhány év előtt kényerét keresni Pestre jött, hosszas szenvedés után meghalt a császárfürdőben. Meghaltak továbbá: Molnárffy József pesti ügyvéd Pinkafőn; Kálmány József, sárospataki főorvos, Göbersdorf porosz-sziléziai gyógyintézetben; Bartakovics Ferencz, az egri érsek testvér-öccse, 80 éves korában Szalakuszon; Prileszky István, Pozsony megye árvászéki ülnöke, Tökésen; — Schneider Keresztély, számos éven át ujbábszi községi orvos, 60 éves korában; Burgmann József, szombathelyi ügyvéd, s Ssluha Imre, kir. tanácsos szintén e napokban hunytak el. — Báró Kübeck Alajos Károly, osztrák-magyar követ a pápai széknél, Graczból meghalt.

Nemzeti színház.

Péntek, máj. 16. „Közönyt köszönyyel.” Vigjáték 3 felv. Irta Moreto. ford. György Vilmos. Szombat, máj. 17. „Az afrikai nő.” Opera 5 felv. Zenéjét szerette Meyerbeer; (Carina k. a. föllépteül.) Vasárnap, máj. 18. „Viola.” Népszimnű 5 felv. Irta Szigeti József

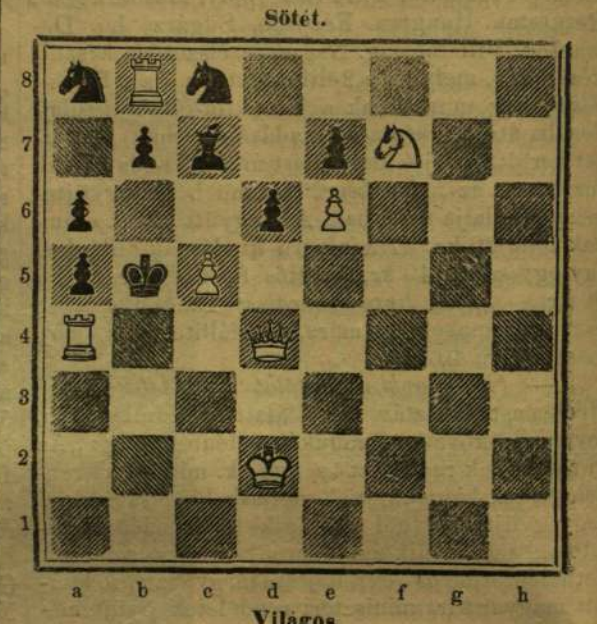
Hétfő, máj. 19. „A fertálymágnások.” Vigjáték 4 felv. Irta Berzók Árpád. Kedd, máj. 20. „Fidelio.” Opera 2 felv. Zenéjét szerette Beethoven; (Carina k. a. föllépteül.) Szerda, máj. 21. „A mátrai vadász.” Vigjáték 3 felv. Irta Fáy András. Csütörtök, máj. 22. „A bolygó hollandi.” Opera 3 felv. Irta Wagner Richárd.

Szerkesztői mondanivaló.

— Besztercebánya. F. J. A költemény tiszta hangja, nemes tartalma díszes, de még több gyakorlat kell mind a külső, mind a belső formához. — Buda. „A felhőkhoz” című vers első sora így hangzik: „Bárnyfelhők usztatják a kék eget”; de hogyan usztatják, azt biz az olvasó sem tudná elképzelni s a szerző sem mondja meg. Az egész vers nagyon gyarló. — „Családi könyvek.” Hiába mutat-óujakkal kitüntetni, hogy mely sorok rimelnek, ha a rimek csengését nem érezzük s még kevésbé élvezzük. Harmatot bna-todtat; siet — felejt stb épen nem rimek. Aztán az alexandrin-vers közepén sormetszet kell! Szóval ez a vers még nem vers. — „A bécsi világtárlatról” című humoros verset szintén jobb félretenni mind külsejére, mind belsejére vonatkozó okok miatt. — Alsó-Lendva U. G. Ohajtottunk volna a dolgozatnak tért szorítani, de a napi érdeklő és ezerféle sok kisebb-nagyobb tárgy közlése miatt ekkora terjedelmű szakközleményet nem adhatunk ki.

SAKKJÁTÉK.

704-ik sz. f. Lehner M.-től (Bécsben.) Sötét.

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

A 699-ik számú feladvány megfejtése. (Gérecz Károlytól Sárospatakon.)

- Vil. Söt. 1. Vd5-g8 . . . . . Hd6-f5: 2. Vg3-e3+ . . . . . He5-g6 3. Ve8-e2+ . . . . . g5-g4+ 4. Ve2-g4 mat.

Helyesen fejtették meg: Veszprém-ben: Fulöp József. — Miskolczon: Czente József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Aradon: Kovács Albert. — Debreczenben: Zaigya Imre. — Jászkiáron: Galambos László. — Sziget-Csupán: Mayer Károly. — Ujjalan: Parkas Ferencz. — Kustyónban: Scheiber Adolf. — A pesti sakk-kör. Hibáigazítás. A 702. sz. f.-ban Pap Dezsőtől h4-en világos futár helyett sötét futár áll.

Nyilt-ter. *)

— (Egy képzett nevelő.) Troll Irma, ki több évig főrangú családoknál volt alkalmazva s a leg-szebb bizonyítványokkal van ellátva, ohajtana a fővárosban, különösen a zongoratanításból, órákat adni. A német, francia és angol nyelvekből is adhat leckéket. Értekezhetni vele: Országot, Luby-házban.

*) E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtótörvények irányában vállal felelősséget a Szerk.

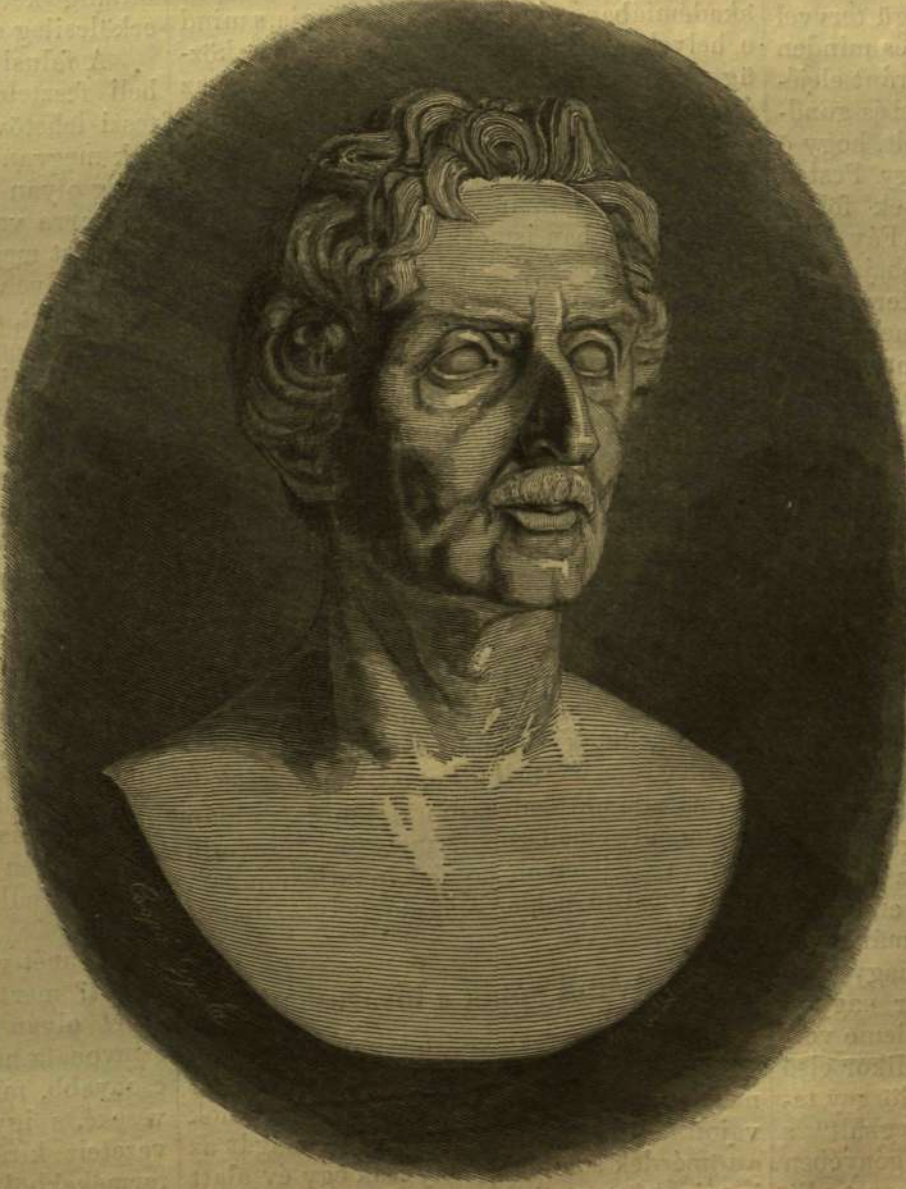
TARTALOM.

Brace L. Károly (arckép). — A divatos nótákról. (vége). — A méhek megszelídítése. — Felső-egyiptom) pénzváltó (képpel). — A szilvási vasuti hid a Ronyva patak völgyén (képpel). — Egy kapus. — Magyar Amerika II. — A magyar tud. akadémia nagygyűlése. — A borszéki fürdő (képpel). — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Köz-intézetek, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Nyilt-ter. — Heti-naptár.

Felölös szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for dates (Hónapi-és hetinap), Catholic and Protestant calendars (Katholikus és protestans naptar), Greek-Roman calendars (Görög-orosz naptar), and Israelite calendars (Izraeliták naptara). It includes dates for June 25th (Vasar) and June 26th (Hétfő).

Fáy András mellszobra Izsótol.

Fáy András emlékezete.

A magyar tudományos akadémia a mult vasárnap tartott ünnepélyes nagygyűlésén Fáy András emlékeztetének is áldozott s tagjai sorából Zichy Antal ünnepelt nevét a szokásos emlékbeszéddel. Csaknem egy évtizedre haladt az emlékbeszéd megtartása Fáy halála után, de ez a késedelem csak akkor lett volna baj, ha Fáy érdemei ez évtized alatt bármit is vesztek volna üdeségek, fényök, élet-teljességök tekintetében. De Fáy András érdemeit rövid tíz év távrolról sem halványíthatja, sőt a kor gyakorlati irányzata csak emeli működésének érdekét, s a mai üzleti élet majd mindenféle szennyet hagyó pora és füstje csak eleveníti a tisztelet, hála és elismerés diaskörét, mely nevét beragyogja.

Ez emlékünnepe alkal-mával, minthogy arczképe és életrajza már korábban megjelent lapunkban, a Vasárnapi Ujság Fáy Andrásnak a hazai első takerékpénztár által Izsóval ké-szített szép mellszobrá-t és egykori lakását közli, s egyszersemind egy kézirat-ban hátra hagyott nevelési munkáját a nemes czélok-ért küzdött veterán baj-noknak.

Fáy András emlékének felújítása ünnepea nemzeti irodalomnak, a hazai szim-művészetnek, a pesti refor-mált gyülekezetnek, sőt általában az egész magyar protestáns egyháznak, Pest-megyének, sőt az egész poli-tikai életnek, a takaré-kpénztárnak s vele összes anyagi fölvirágzásunknak, a hazai nevelés és iskola, sőt összes közművelődé-sünk ügyének. Fáy András emlékezete a régi magyar világnak az új Magyaror-szággal való kieserítettetését mutatja föl szemünk előtt, mert az iroda-lomban Kazinczy Ferencztől, a politikai és nemzeti életben gróf Széchenyi Ferencztől egész a ma is élő vezérferfiak koráig terjedő idő összes áldásaiban munkás részt vett s összes dicsőségében méltán osztozik. 1786-ban máj. 30-án született s 1864. jul. 26-kán halt meg s e hosszú élet háromnegyedrésze, a mellett, hogy a társadalmi nemes örömökre nézve sem veszett el, folyvást és szakadatla-nul a közzóra irányzott fáradhatlan munkál-kodásban telt el, mig utóljára, inkább a sza-kadatlan munka, mint a haladó kor pusztí-tása miatt szeme világot sem használhatta. Ha életrajzát nézzük, az rövid és hosszú egyszerre. Ha a saját emelkedésére tett lé-péseket akarjuk felsorolni, egy lapot sem tölthetünk meg az adatokkal; ha a magyar nemzet javára irányzott műveit és tetteit akarjuk föltüntetni, egy kö-tet is vastagra duzzad elő-adásuk által. 1786. május 30-dikán született, Kohányon, esa-ládja zemplémmegyei bir-tokán. Sárospatakon és Po-zsonyban tanult, majd a jogot ismét Patakon vé-gezte. Kazinczy Ferencznek korán hatása alatt állott s ép oly korán megbarátko-zott Szemere Pállal, ki kö-zeli rokona is volt. 1804-ben Pestre jött törvény-gyakorlatra s az ügyvédi vizsgát is letette, de soha pert nem folytatott. 1811-ben szolgabíró lett Pest-megyében, s ezt hat évig folytatta, de akkor a hiva-talos pályáról lelépett s mint táblabíró működött. 1835-ben Pest megye köve-tévé választott s a buda-pesti állóhid és játékszin ügyében kiküldött bizotti-ságoknak tagja volt. Az akadémia megnyitával egyszerre tiszteleti taggá lett, a Kisfaludy-társasá-gnak pedig 1837 — 40-ig elnök-igazgatója volt. Már előbb, 1834 — 5-ben, mint a nemzeti színészet ügyéért buzgó férfit Pest megye a Budán működött szimtar-sulat igazgatójává nevezte, mint a ki ugyanabban az időben az akadémia jutal-